

К.М. Медвідь – студентка ПР-91,
проф.С.О. Швачко – науковий керівник
Сумський державний університет

Лексична контамінація в сучасній англійській мові

Ключові слова: лексична контамінація, гібрид, бленд, телескопічна одиниця, семантичний компонент

Мова – це «живий організм», який видозмінюється, розвивається. Кожна «жива» мова підвладна дії «вічного двигуна», яким виступає словотвір. «Двигун словотвору - справжній *perpetuum mobile*», як вважає відомий український мовознавець Іван Романович Вихованець. Механізм словотвору діє без перепочинку, створюючи потрібні слова. Слова переосмислюються, набувають нових значень, змінюють поверхневу та глибинну структури, поповнюють собою корпус інновацій.

У нашому дослідженні розглядається один з неординарних способів словотворення, а саме лексична контамінація, яка є значним джерелом поповнення лексичного фонду сучасної англійської мови.

Словотвір як мовне явище є і завжди буде залишатися **актуальним**. В сучасній лінгвістиці явище контамінації як способу словотвору є малодослідженим та лакунарним у науковій картині світу.

Об'єктом дослідження є лексично контаміновані одиниці сучасної англійської мови.

Предметом – їх структурно-семантичні особливості.

Метою роботи є осмислення:

- феномену лексичної контамінації;
- типології лексично контамінованих одиниць в сучасній англійській мові;
- метазнаків в досліджуваній парадигмі.

Для вирішення поставлених завдань у роботі застосовуються такі **методи** та **прийоми**:

- індуктивний та дедуктивний методи
- морфемний, словотвірний, компонентний, порівняльний, описовий, трансформаційний аналізи
- комплексний системно-функціональний підхід до досліджуваного матеріалу

Матеріалом дослідження послужили тексти газетних видань англійською мовою за останнє десятиліття (New York Post, Washington Post, Star Tribune, Boston Herald, Daily Telegraph та інші), а також англо-український словник Ю.А.Зацного та А. В. Янкова «Інновації у словниковому складі англійської мови початку 21 століття» (Вінниця: Нова книга, 2008. – 360 с.). Емпіричний матеріал вилучений методом суцільної вибірки, представлений 1000 прикладів контамінованих одиниць.

Лексична контамінація – це процес і результат поєднання структурних елементів двох або більше мовних одиниць на основі їх структурної інтеграції, функціональної та семантичної близькості.

Прикладами лексичної контамінації в сучасній англійській мові є слова типу:

- *Stagflation*, що утворилося шляхом поєднання елементів слів *stagnation* та *inflation*, «інфляційний застій»;
- *Eurailpass*, утворене злиттям компонентів словосполучення *European rail pass*, означає «проїзний квиток, дійсний для всіх залізниць Європейського союзу»;
- *Pinterest* утворене в результаті злиття слів *pin* та *interest*, позначає назву популярного веб-сайту, користувачі якого можуть ділитися між собою цікавими фотографіями та картинками.

Аналіз теоретичного матеріалу показав, що жоден з класів слів в сучасній англійській мові не має стільки термінологічних позначень, як клас лексично контамінованих одиниць. До парадигми метазнаків цього явища відносяться: *блендінг, гібридизація, телескопія, контракція, словозлиття, лексичне зрощення*. Це свідчить про багатоплановість підходів до вивчення проблеми та неоднозначність визначення цього явища. Так,

- представники формального підходу (Н. Heller, J. Macris та ін.) виходять лише з форми контамінованих одиниць (тобто характеру усікання їх вихідних компонентів), залишаючи осторонь їх значення;
- представники формально-семантичного підходу (І.М. Берман, Л.А. Тарасова, L. Soudek, J. Vachek) розглядають не тільки план вираження контамінованої одиниці, але і її план змісту.

Не менш складна ситуація склалась у визначенні місця лексичної контамінації в словотворчій системі англійської мови. Так, телескопічні одиниці учені відносять до:

- 1) аббревіатурного способу словотвору
- 2) словоскладання
- 3) складноскорочених слів
- 4) контамінації як самостійного способу вербокреації.

У нашій роботі контамінація розглядається як самостійний словотворчий спосіб.

Ступінь адекватності термінологічних метазнаків досліджуваного феномену визначений за допомогою формалізації семантичної структури дефініцій стосовно термінів, що вживаються у науковій літературі, а саме: *telescope*, *contraction*, *blend*, *hybrid*, *contamination*.

Таблиця 1

Лінгвістичне значення термінів на позначення контамінованої лексики

Telescope (телескоп)	Відсутнє лінгвістичне тлумачення [1, 1022]
Contraction (контракція)	Скорочення, стягнення, контрактура, стягнена форма, контрактура [1, 159]
Contamination (контамінація)	Контамінація (лінгв.) [1, 157]
Blend (бленд)	Слово-гібрид, утворене шляхом контрактації двох слів [1, 80]
Hybrid (гібрид)	Схрещування, гібрид [1, 14]

Використовуючи «Англо-російський словник» (составители: Горюх Е.Н., Гончарук С.В., Малимон Л.К. и др., 2012 р., Луцк: Восточно-европейский университет им. Леси Украинки, 2012. – 1176 с.) були проаналізовані лінгвістичні значення даних номінацій.

Було виявлено, що термін *telescope* (*телескоп*) не має лінгвістичного тлумачення у зазначеному джерелі [1022].

Тлумачення термінів *contraction* (*контракція*) [159] та *contamination* (*контамінація*) [157] не мають деталізації в образах алонімів і є вельми узагальненими.

Терміни *blend* (*бленд*) та *hybrid* (*гібрид*) мають релевантні лінгвістичні значення та можуть розглядатися як метазнаки досліджуваного феномену. Значення даних термінів містять по 2 алоніми, один із яких є для них спільним - **гібрид**. (СЛАЙД) Термін *hybrid* відзначається механізмом самоназивання.

За допомогою формули семантичної дистантності С.Г. Бережана (СЛАЙД із формулою) з'ясовано коефіцієнт семантичної близькості обох термінів.

$$D = 1 - (2 \times q / m + n), \text{ де}$$

D – семантична дистантність термінів

2 – кількість досліджуваних номінацій

q – спільне семантичне представлення дефініцій

m – загальна сума алонімів дефініції 1-ї номінації

n – загальна сума алонімів дефініції 2-ї номінації

Розрахування згідно даних дослідження для термінів *blend* та *hybrid*:

$$D = 1 - (2 \times 1 / 2 + 2) = 0,5.$$

Шуканий коефіцієнт становить 0,5. Таким чином, терміни *blend* та *hybrid* є досить близькими за значенням, але все ж таки не є повністю тотожними. Рівень їх взаємозамінюваності, згідно розрахованому коефіцієнту, становить 50 %, що об'єктивується розхожістю значень розглянутих термінів.

Таким чином, контамінована лексика у нашому дослідженні осмислюється як ендозона процесів блендингу та гібридизації.

До того ж, що цікаво, сам англійський термін «*hybrid*» (*гібрид*) є результатом зрощення двох слів *half* і *bred* (дієприкметника минулого часу від дієслова *breed* – *породжувати*), яке має морфологічну мотивацію.

За принципом **семантичної атракції** компонентів лексично контаміновані одиниці представляють:

1) структури, компоненти яких реалізують рівноцінне семантичне наповнення:

Наприклад, *Oxbridge* = *Oxford* + *Cambridge* (*Оксбрідж* - *Оксфордський і Кембріджський університети*);

fantabulous = *fantastic* + *fabulous* (*вражаючий*);

begincement = *beginning* + *commencement* (*початок, відкриття*).

2) контаміновані слова, що реалізують нерівноцінне семантичне наповнення: один компонент виступає в ролі базового, а інший – в ролі модифікатора (словотворчий потенціал цієї групи є найбільшим):

Наприклад, *quasar* = *quasi* + *stellar* (*псевдозірка, квазар*);

bionics = *biology* + *electronics* (*біологічний дослід для створення електричного обладнання*)

3) контаміновані слова, що реалізують рівноцінне семантичне навантаження та включають додаткові, виведені з контексту смисли: Наприклад: *bewrecked* = *bereft* + *wrecked* (*позбавлений автомобіля через аварію*); *meritocracy* = *merit* + *aristocracy* (*правляча еліта*).

Групи контамінованих слів (за принципом семантичної атракції)	Кількість телескопічних слів	% представленості семантичної атракції
1. Контаміновані слова, компоненти яких реалізують рівноцінне семантичне наповнення	155	16%
2. Контаміновані слова, що реалізують нерівноцінне семантичне наповнення: один компонент виступає в ролі базового, а інший – в ролі модифікатора (словотворчий потенціал цієї групи є найбільшим)	484	48%

3. Контаміновані слова, що реалізують рівноцінне семантичне навантаження та включають додаткові, виведені з контексту смисли	361	36%
Всього	1000	100%

Із таблиці видно, що майже половину з усього числа досліджених одиниць складають бленди, що реалізують нерівноцінне семантичне наповнення, коли 1 компонент є базовим, а інший модифікує його, що експлікується тенденцією англійської мови до лаконічності та спрощення.

Аналіз структурних особливостей уможливило наступну таксономію телескопічних слів:

1. Повні телескопічні утворення, що складаються з двох і більше фрагментарних елементів.

Наприклад: *chunnel* = *channel* + *tunnel* «тунель через потоку»;
dinter = *dinner* + *interview* «інтерв'ю під час обіду».

2. Телескопічні утворення, що складаються з повної основи першого вихідного слова та фрагмента іншого слова:

artmobile = *art* + *automobile* «пересувна автовиставка картин і скульптур»;
boatel = *boat* + *hotel* «готель на березі річки для човнярів».

3. Телескопізми, що складаються з усіченого фрагмента першого вихідного слова та повної основи другого, наприклад:

paraglider = *parachute* + *glider* «керований парашут»;
gravisphere = *gravity* + *sphere* «сфера дії гравітації».

4. Утворення, в яких відбувається накладання компонентів (у вимові, або в написанні, або і в тому, і в іншому випадках). Такі телескопізми зазвичай називають гаплогічними. Їх характерною особливістю є наявність загального елементу на межі поєднаних компонентів:

glasphalt = *glass* + *asphalt* «матеріал для дорожнього покриття, що складається з суміші скла і асфальту»;
barocoso = *baroque* + *rococo* «суміш стилів бароко і рококо».

Таблиця 3

**Структурно-семантичні особливості телескопічних слів
(«Інновації у словниковому складі англійської мови»)**

Типи телескопічних слів за структурою	Кількість телескопічних слів	%-ве відношення до загальної кількості телескопічних слів
1. З двох фрагментів	396	40%
2. З повної основи першого слова та фрагмента основи іншого слова	361	36%
3. З усіченого фрагмента основи першого слова та повної основи другого	90	9%

4. Накладання компонентів обох вихідних слів	153	15%
Всього	1000	100%

Левову частку (40 %) складають бленди, утворені з 2-х і більше фрагментарних елементів у той час, коли найменшу частку (9 %) складають бленди, утворені з усіченого фрагмента основи 1-го слова та повної основи 2-го.

Іменники проявляють високу частотну представленість, що об'єктивується дискурсивними потребами газетних і рекламних текстів (топікових об'єктів). Дієслова при цьому представлені ілюзорно (їх лише 5 %), але їх вагомість є вельми актуальною. Щодо цього, поділяємо думку відомого вченого Івана Романовича Вихованця: «На них [іменники] у словнику припадає майже половина. Порівняно із іменником дієслово має слів удвічі менше» [141].

Таблиця 4

Частиномовна представленість телескопічних одиниць англійської мови

Типи контамінованих одиниць за частинами мови

Кількість контамінованих слів

%-ве відношення до загальної кількості контамінованих слів

1. Іменники
833
83%
2. Прикметники
122
12%
3. Дієслова
45
5%
Всього
1000
100%

ВИСНОВКИ

Таким чином, сутність лексичної контамінації полягає у словотворчій та прагматичній функціях. Зміна формальної сторони вихідних слів виникає у результаті усвідомленого або неусвідомленого прагнення людей знайти номінації референтів. Екстралінгвальні та лінгвальні фактори є взаємодетермінованими іманентною структурою англійської мови.

Причиною появи численних термінів є відсутність чітких критеріїв дефініцій контамінованих одиниць та лакунарність всебічного дослідження феномену.

Аналіз семантичної дистантності дефініцій метазнаків досліджуваного об'єкта доводить, що придатними термінологічними номінаціями, на нашу думку, є *blend* та *hybrid*.

Контамінація реалізується в ендозоні словотворення за патернами англійської мови. Англійський словотвір продовжує традиції в нових формах словоскладання. Контамінація в період глобалізації, прискорення темпу сучасного існування, набуває сили. Цей процес є живим і динамічним, він включає осмислення продуктивних і непродуктивних моделей, відображаючи процеси еволюції та інволюції в мові.

Значне збільшення кількості слів-зрощень на сторінках англійської преси та реклами за останні кілька років дозволяє розглядати феномен їх створення як прояв гнучкості та рухливості мови в зображенні складного образу сучасного світу. Феномен контамінації реалізується у трьох модусах: 1) мови, 2) мовлення та 3) комунікативної поведінки.

Екстралінгвальні фактори детермінують утворення гібридних одиниць для позначення нових предметів, явищ з метою реалізації мовної економії, експресії, новизни. Лексичні бленди використовуються для посилення прагматичної спрямованості, збільшення впливу на адресата.

У ручищі тенденцій розвитку лексичного складу сучасної англійської мови інтерес представляє дослідження *перспектив гібридного словотворення, порівняльне вивчення одиниць-блендів у дискурсах різного типу*.